

Iskolai Közösségi Szolgálat gyakorlata a szerzetesi fenntartású gimnáziumokban 1.

Bodó Márton

*Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány
oktatási referens*

Abstract

This study on the School Community Service (IKSZ) practice in monastic schools attempts to answer the following questions: What are the international ecclesiastical antecedents of the introduction of IKSZ in Hungary? What international examples exist for effective service-learning programs that increase social sensitivity? Since the introduction of community service in 2012, how did the professional support for the program developed in the Hungarian public education system? How did the introduction of IKSZ in 2012 impact the former TESZI program in monastic schools? How did the program change during the covid pandemic? What are the 3 models that can be outlined in the practice of monastic schools for the pedagogically effective or less effective use of IKSZ in terms of developing social competences? There is a narrow circle of monastic schools that introduced the program adopted from the Fényi Gyula Jesuit High School, popularly known as TESZI, even before the introduction of the IKSZ in 2012, and struggled with adaptation, integration with the IKSZ, and the situation during covid. These schools represent 2 different models, and Fényi Gyula's path represents a 3rd possible approach. All of this can provide multiple lessons for the public education system as a whole. The following options are outlined: using the program for the development of social competences; using the program for other pedagogical purposes;

Keywords: School Community Service, development of social competences, service-learning, community service, action sociale

Absztrakt

A szerzetesi iskolák Iskolai Közösségi Szolgálati gyakorlatáról szóló tanulmány a következő kérdésekre igyekszik választ adni: Milyen nemzetközi egyházi előzményei vannak a magyar IKSZ bevezetésének? Milyen nemzetközi példák vannak a hatékony szociális érzékenységet növelő service-learning programokra? A közösségi szolgálat 2012-es bevezetése óta hogyan alakult a köznevelési rendszerben a szakmai támogatása országosan a programnak? A szerzetesi iskolákban milyen hatással volt a korábbi TESZI-programra a 2012-es IKSZ országos bevezetése? A covid milyen válaszokat igényelt a program átalakításában? Milyen 3 modell körvonalazható a szerzetesi iskolák gyakorlatában az IKSZ pedagógiai, hatékony vagy kevésbé hatékony felhasználására a szociális kompetenciák fejlesztése terén?

Egyértelműen körvonalazódik a szerzetesi iskolák egy szűk köre, amelyek bevezették a TESZI néven elterjedt Fényi Gyula Jezsuita Gimnáziumtól átvett programot még az IKSZ 2012-es

bevezetése előtt és megküzdöttek adaptálásával, az IKSZ-hez illesztésével, illetve a covid alatti helyzettel egyaránt. Ezek az iskolák 2 különböző modellt képviselnek, illetve a Fényi Gyula útja jelent egy harmadik lehetséges megközelítést. Mindezek számos tanulsággal szolgálhatnak a köznevelési rendszer egésze számára a jövőre nézve. Elsődlegesen az elé a választás elé állítva őket, hogy szociális kompetenciák fejlesztésére használják a programot vagy más pedagógiai célra, vagy akár elsősorban társadalmi hasznosság van a fókuszban a pedagógiai jelleg helyett.

Kulcsszavak: Iskolai Közösségi Szolgálat, szociális kompetenciák fejlesztése, service-learning, community service, szeretetszolgálat

1. Bevezetés

Az Iskolai Közösségi Szolgálat (röviden: IKSZ) a köznevelési és az abból leváló új szakképzési rendszer most már 10 éve létező, reformpedagógiai eleme. Az az előfeltevés ösztönzött, amikor felmértem a szerzetesi fenntartású iskolák tapasztalatait az IKSZ terén, hogy ezek az intézmények rendelkezhetnek olyan tapasztalatokkal, amelyek a magyar köznevelési rendszer számára is értékesek és részben jó gyakorlatként felhasználhatók. Ezenfelül érdekelt a program nemzetközi egyházi előzménye is. A nemzetközi szakirodalom és a konkrét intézményi programok elemzésének célja az volt, hogy találjak olyan programelemeket, amelyek a magyarországi közösségi szolgálat beágyazottságát és pedagógiai jellegét a továbbiakban is erősíthetik, fejleszthetik. Kutatómunkám során kvantitatív és kvalitatív elemeket ötvözve dokumentumelemzések, monitori jelentések vizsgálatán keresztül, kérdőívekkel és egyéni és fókuszcsoportos interjúk készítésével tanulmányoztam az IKSZ területét. A vizsgálat körébe az Oktatási Hivatal 2023. novemberi adatai szerint működő 36 szerzetesi fenntartású gimnázium került. Ez a magyar köznevelés területén működő 560 gimnázium 7%-a. A 36 intézmény közül 25 válaszolt (69%) az online kérdőív kitöltésével. A nem válaszoló intézmények esetén az iskolai honlap nyújtott némi fogódzót.

2. Az IKSZ gyökerei a nemzetközi és hazai oktatásban

A pedagógiai szakirodalom egyetért abban, hogy a gyermekeknek az iskola az egyik fontos szocializációs tere a család mellett. A család szerepének fontossága fokozatosan gyengül, de a média és hobbi területét határfoka tekintetében sokáig még megelőzi. Az iskola szerepe a XXI. században átalakulóban van. A középiskolás korú diákok (Nagy & Trencsényi, 2012) számára a pszichés fejlődésük szempontjából lehet elsődlegesen fontos az itt töltött idő, illetve a kötődések hiányában nőhet mobilitásuk, könnyebben hagyják el Magyarországot.

A világ különböző társadalmi struktúráiban más és más módon, de felismerték, hogy a társadalmi kohézió erősítésére szükség van a felnövekvő generációk tekintetében, és

ennek egyik fontos eszköze lehet az iskolai képzés is. Természetesen a család és iskola mellett számos más elem is befolyásolja a fiatalok társadalmi beilleszkedését. A XXI. században a kötelező katonai szolgálat megszűnt az európai országok többségében,¹ csökkentve a társadalmi felelősségről szerezhető tapasztalatok körét és ezzel gyengítve a társadalmi kötődéseket is. Új pedagógiai eszközökre lett szükség ahhoz, hogy a fiatal generációk érzékeljék a társadalmi felelősségüket, és szerepet vállaljanak a társadalom működtetésében a globalizált, fogyasztói keretek között is (pl. önkéntesség, polgári szolgálat és közösségi szolgálat) (Sárosi, 2019). Miként Dorner László 2019-es tanulmányából kiderül: „A hosszú távú önkéntessé válásban fontos motiváló tényező, hogy a tanulók jelentőségtelien érezhessék tevékenységüket, kielégíthessék társas szükségleteiket, megismerhessék az őket körülvevő világot. Fontos továbbá, hogy valós segítséget nyújthassanak – és kaphassanak szükség esetén.” (Dorner, 2019, 21.)

Az önkéntesség népszerűsítése az oktatáson keresztül, az önkéntesség és az egyetemi vagy középiskolai oktatás összekapcsolására, állami szinten kötelező elemként elsődlegesen az angolszász és ázsiai országokban történtek kísérletek, illetve bevett gyakorlat lett kötelező elemként magán és egyházi fenntartású iskolákban. A 60-as évektől elszaporodtak a service-learning² és community service programok a XX. század demokratikus államainak egy részében. Ezt az eszközt a kommunista országokban az 50-es évektől társadalmi munka néven nem önkéntes alapon és csak részben pedagógiai eszközként vezették be. Hangsúly sokkal inkább a társadalmi jó előmozdításán, mint a tapasztalati tanuláson volt. Mindkettő gyökereit tekintve a keresztény lovagi eszményre, a középkori szociális, egyházi segítő szervezetek gyakorlatára vezethető vissza korábbi, 2015-ös kutatásaim alapján. Ma gyakran az önkéntesség szinonimájaként is használják a társadalmi munkát. A hétköznapi nyelvhasználatban a diákmunkától a közmunkáig, az önkéntességtől az iskolai közösségi szolgálattig a fogalmak keverednek. A helyzetet nehezíti, hogy a szakirodalomban is az angol service-learning és community service és a magyar közösségi szolgálat fogalom néhol szinonimaként szerepel (Markos, 2016)³ pedig ezek a programok egymással nehezen megfeleltethetők az iskolai rendszerek különbségei miatt. Ugyanakkor a legnagyobb kutatásokat a service-learning programok pedagógiai vonatkozásai kapcsán az Egyesült Államokban végezték. A vizsgálatok eredménye, hogy a fiatalok önmagukhoz való hozzáállásban, iskolához és tanuláshoz való hozzáállásban, állampolgári elkötelezettségben, szociális kompetenciák fejlesztésében (kommunikáció, vezetői képességek, problémamegoldás), tanulmányi eredményességben hatékonyak ezek a programok. A programok kritériumaiként a kutatók a következő elemeket nevezték meg: tan-

¹ Ausztria, Csehország és Svájc kivétel jelenleg, náluk még van kötelező katonai szolgálat: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/countries-with-mandatory-military-service>

² A magyar szakirodalom helyesírása eltérő: dolgozatomban a kötőjeles alak mellett döntöttem: service-learning.

³ Markos Valéria 2021-es tanulmányában már sokkal árnyaltabban fogalmaz: „Ahogy már a bevezetőben említettük, az iskolai közösségi szolgálat tartalmi jellegében jelentősen eltér a nemzetközi gyakorlatban ismert service-learning és community-service jellegű programoktól.” (Markos, 2021, 72.)

tervbe ágyazottság, a diákok a folyamatba beleszólhassanak, a közösség, amelyiket segítenek részt vegyen benne, reflexió megléte.

A legrészletesebb hazai szociológiai vizsgálatnak a diákok önkéntes válaszai alapján Sárosi Tünde vetette alá a programot. Doktori értekezésében arra jutott, hogy míg a diákoknak csak 15 %-a választja a szociális területet, a legintenzívebb pedagógiai változást – az oktatás mellett – mégis ezen a területen jelezték vissza a diákok. Pontosabban az alkalmazkodóképesség, együttműködési készség, szociális kapcsolatok, másokra odafigyelés, kommunikációs készségek terén (Sárosi, 2022, 141–179.). Hozzá kell tenni, hogy ezek a készségek az oktatás és egészségügy, kultúra, sőt, a 8 tevékenység más területein is fejlődtek. Összefüggést a program hatékonysága és a fenntartók között nem talált, mert nem volt a mintában elég elemszámú egyházi intézmény. A megyeszékhelyek és a kisebb települések programjai bizonyultak a leghatékonyabbnak. Azok a diákok, akik hasznos tevékenységben vettek részt, inkább nyitottak a későbbi önkéntességre, ahogy a lezárás, reflexió megszervezése is egyértelműen hatott a diákok későbbi önkéntes motivációjára. A koordinátorok felelőssége ezért nagy az IKSZ megszervezésében.

Magyarországon az önkéntesség előszobájaként értelmezhető (Bodó, 2014)⁴ a középiskolai 50 órás közösségi szolgálat, ami minden nappali tagozatos diák érettségire bocsátásának előfeltétele. Hasonlóképpen, ha korábban már önkénteskedtek, az kihat a közösségi szolgálat végzésére.⁵ Más megközelítésből az IKSZ jó lehet a társadalmi érzékenyítés, aktív állampolgárságra nevelés, sőt a szervezetek potenciális önkéntes számának növelése szempontjából is (Nárai & Balázs, 2022). Ugyanakkor az egyházi intézmények gyakorlatában a szociális segítségnyújtás eszközeként kap elsődlegesen szerepet, ahogy a Waldorf iskolák gyakorlata is a 3 hetes szociális gyakorlat irányába mutat.⁶ A szociális készségek (együttműködés, felelősségérzet, bizalom, tolerancia, segítőkészség) elsősorban tapasztalati úton sajátíthatók el és fejleszthetők (Sárosi, 2022).

A legutolsó, 2018-as reprezentatív önkéntesvizsgálat (Gyorgyovich et. al., 2018, 92.) néhány kérdés erejéig kitért az iskolai közösségi szolgálatra is. Az IKSZ bevezetése után 6 évvel a megkérdezettek több mint fele nem hallott még e tevékenységről Magyarországon. A fogalom kapcsán a tanulmány szerzői így fogalmaznak: „Bár a törvényalkotó egyértelműen kiköti, hogy a szolgálat se nem munka, se nem önkéntes tevékenység, a kérdőívünket megelőző önkéntes és iskolai közösségi szolgálatos fókuszcsoportjaink alanyai, szakértő interjúalanyaink, illetve IKSZ-koordinátor alanyaink körében is kavarodnak ezek a kifejezések. Hol „ötven óra munkának”, hol „önkéntes munkának”, hol – helyesen: szolgálatnak nevezik a programot. A magyar felnőtt társadalomban hasonló megosztottságot regisztráltunk. Éppen a kérdezettek fele hajlandó egyenlőségjelet tenni az önkéntes tevékenység és az iskolai közösségi

⁴ Külön érdekes, hogy az IKSZ országos bevezetésének ötlete először a *Mester és tanítvány* 2010. februári számában merült fel a nemzetközi érettségi mintájára 150 órát említve (Bodó, 2010, 62–63.)

⁵ Magyarországon ma 10 éves kortól lehet már önkéntes valaki.

⁶ A Nemzetközi Érettségi alapján a Karinthy Frigyes Gimnáziumban kialakított KEKSZ-programnak is fontos lába a szociális segítség a kreativitáson, cselekvésen kívül.

szolgálat közé, és mindössze 42 százalékuk utasítja el ezt. Minden tizenegyedik válaszadóra bizonytalanság jellemző e kérdésben.”

Az angolszász országokban használt oktatási rendszerbe ágyazott tevékenység, a *community service* a nehezen definiálható közösségi szolgálatnak felel meg Magyarországon a gyakorlatban. Eredeti definíciója szerint: „*a diákok részvétele olyan tevékenységekben, melyeknek fókuszában elsősorban a szolgálatra és a szolgálati tevékenységek résztvevőire gyakorolt jótékony hatása áll.*” (Furco, 1996, 9.) Az iskola elismeri a tevékenységet, mely lehet önkéntes vagy kötelező és az iskola környezetében, vagy az iskolán belül bonyolítják le. A *service-learning* pedig tantervbe ágyazottan tartalmaz tantermi elemet is, hangsúlyos része a tevékenységre vonatkozó reflexió. A magyar közösségi szolgálat fogalom mindenesetre a *community service* és *service-learning* angolszász fogalmak ötvözte véleményem szerint: „szociális, környezetvédelmi, a tanuló helyi közösségének javát szolgáló, szervezett keretek között folytatott, anyagi érdektől független, egyéni vagy csoportos tevékenység és annak pedagógiai feldolgozása.” (2011.évi CXC törvény 4. § 15.)

Mivel tanórán kívüli tevékenységről van szó, így iskolán kívül és belül is megvalósulhat. Az iskolától független szervezetek is szervezhetik, de az iskola is szervezheti. A kapcsolatot, tantervbe ágyazottság hiányában, a *service-learning* fogalommal a pedagógiai feldolgozás, a reflexió teremti meg. Az IKSZ jellegével kapcsolatosan a kutatók nem értenek mind egyet. Vannak akik inkább a pedagógiai célt hangsúlyozó *service-learning*gel társítják (Nárai & Balázsne 2022). Míg Juhász Orchidea kategorikusabban fogalmaz: „*megfelel a nemzetközi szakirodalomból és gyakorlatból ismert service-learning fogalmának.*” (Juhász, 2022, 8.) Az argentin (Buenos Aires), de Belgrádban is működő, *service-learning* programokat monitorozó szakmai szervezet szerint a magyar program nem tekinthető *service-learning* programnak (Report, 2019). A térségben működő programok között nem szerepeltetik a legnagyobb létszámmal és legnagyobb hatóképességgel rendelkező Iskolai Közösségi Szolgálatot. Valójában jelenleg a program pedagógiai jellege és minősége az iskolán múlik, ehhez nem ad támpontot a központi szabályozás, lehetővé téve a legkülönbözőbb teljesítéseket is.⁷

Mindezek alapján nem kell talán nagyon hangsúlyozni, hogy az IKSZ nem egy megszokott pedagógiai elem a sok között a köznevelési rendszerben, tehát bevezetéséhez szakmai támogatásra van szüksége a pedagógusoknak, mert különben nem tud hatékonyan működni. Ezek után meglepő, ha rátekintünk az Iskolai Közösségi Szolgálat hazai szakmai támogatásának elmúlt 10 évére, miként fejlődött– és fejlődött vissza. A határpont egyértelműen az Oktatáskutató Intézet megszűnése volt 2019 elején.

⁷ A jelenlegi szabályozás ellentmond a köznevelési törvénynek, ami pedagógiai feldolgozásról szól. A végrehajtási rendelet lehetővé teszi éppúgy azt, hogy az 50 óra csak tevékenységből álljon, minthogy része legyen a felkészítés és a feldolgozás. Így egyszerre ad teret a *community service*-nek, ahogy a *service-learning* programnak is párhuzamosan. A 20/2012. EMMI rendelet 5. bekezdése a következőképpen fogalmaz: „A közösségi szolgálatot az adott tanuló esetében koordináló pedagógus az ötven órán belül – szükség szerint a mentorral közösen – legfeljebb ötórás felkészítő, majd legfeljebb ötórás záró foglalkozást tart.”

Támogató rendszer elmei	Oktatókutató Intézet (2018)	Oktatási Hivatal (2023)
Közösségi Szolgálat Portál	kozossegi.ofi.hu, Jó gyakorlatok, Fogadó szervezetek adatbázisa GYIK, Szakirodalom, Sablonok, Jogszabályok, 8 terület szakágazati ajánlásai, Regisztráció fogadó szervezeteknek.	https://www.oktatas.hu/kozneveles/iskolai_kozossegi_szolgalat GYIK, Szakirodalom, Sablonok, Jogszabályok.
Segítő diákok pályázat	Évente diákoknak, tanároknak, fogadó szervezeteknek	Megszűnt.
Jó gyakorlat műhelyek	Évente 3-4 alkalommal	Megszűnt.
Akkreditált 30 és 60 órás továbbképzés	4 alkalommal ingyenesen (30 fő/képzés) országsszerte	10 órás nem akkreditált, online továbbképzés csak a köznevelés számára.
Monitorozása az intézményeknek	Évente 40 intézmény OFI-NPK közösen és javaslat az oktatásirányítás számára	Évente 40 intézmény (szakképzési intézményekre nem vonatkozik). POK-NPK közösen OH koordinálja javaslat intézmények számára
Jogszabályi környezet	Egységesen minden érettségis adó intézményben	Kétféle törvény alapján, különbségekkel 2011 évi CXCV törvény és végrehajtási rendelete 2019.évi LXXX. törvény és végrehajtási rendelet

1. táblázat: Az Iskolai Közösségi Szolgálat országos szakmai támogató rendszerének elemei (saját szerkesztés)

Mindezek ismeretében külön izgalmas, hogy miként tudta a covidot átvészelni egy olyan program, amelyik emberi kapcsolatokat feltételez, és online helyett offline világra épít, illetve továbbra is kérdés, hogy szakmailag mennyire vált standarddá 10 év alatt a szakmai támogatás csökkenése mellett.

3. Egyházi iskolák nemzetközi szolgálati tanulási programjai

Egészen más, gyakorlatában mégis hasonló az egyházi spirituális megközelítése az iskolai szolgálatnak, ami fokozatosan a 90-es években terjedt el a történelmi egyházak által fenntartott középiskolákban. Előzménynek tekinthető a jezsuita rend rendfőnöke, Pedro Arrupe atya által képviselt szociális gondolkodás, ami a „másokért élő ember” eszményét állította középpontba (Karlowsky-Juhász, 2014). A jezsuita felsőoktatási intézményekben és középiskolákban ennek alapján elindult egy képzési program. Ez az evangéliumi irgalmasság testi cselekedeteinek (Mt 25,31-46.) régi gyakorlatára alapozott, illetve számos szent evangéliumon alapuló gyakorlatáig vezethető vissza.⁸ Az evangélikus egyházban a diakónia fogalom vált ismertté ezzel párhuzamosan (Gottfried, 2008).

Európai viszonylatban a német tartományi oktatási rendszerek követik az egyházi gyakorlatot, önkéntes programként bevezetve a szociális tanulás valamilyen formáját. Többnyire félnek attól, hogy egy ilyen tevékenységet az összes diák számára kötelezővé tegyenek. Közép-Európában nincs a magyar gyakorlathoz hasonló példa. A lengyel megközelítés inkább az önkéntesség elterjesztését állítja a fókuszba, ugyanakkor az általános iskolások utolsó évfolyamai számára megfontolandó lehetőség⁹ az általuk szerzett felvételi többletpont. Mindez azt mutatja, hogy az oktatás aktuális kérdése a szociális tanulás integrálása a középfokú oktatási rendszerekbe, és a magyar program a társadalmi szolidaritás erősítésére egy lehetséges válasz lehet.

4. Egy németországi egyházi kötelező program példája

Egy nemzetközi egyházi példaként hadd mutassam be az észak-rajna-vesztfáliai Meschede Bencés Gimnázium szociális gyakorlat programját. Kutatásomat az iskolai honlap elemzésével és két, diákokkal végzett félig strukturált fókuszcsoporthozos interjú készítésével végeztem.

A német iskolarendszer tartományi szinten működik, ezért sokszínű, országosan viszont nagy eltéréseket mutat. Ennek a sokszínűségnek külön színfoltjai az egyházi intézmények. A bemutatott iskolának külön érdekessége, hogy európai központja a német nyelvű bencés iskoláknak, így más országokból is fogad diákokat vendégként vagy testvériskolai kapcsolat révén, akár 1 évre is. Több mint 30 éve az egyik magyar

⁸ Például Szent Ferenc Perugai legendája tartalmazza a következőket: „Annyi az ember tudománya, amennyit tesz, és annyiban jó szónok egy szerzetes, amennyiben cselekszi is, amit mond.” (LXXIV. fejezet.) Loyolai Szent Ignác pedig az életrajzíró szerint egyértelműen tanította, hogy Jézus mást is vár tőlünk, mint hitet, hogy „kövessük, utánozzuk, és szolgáljunk neki.” (Idigoras, 2022, 127).

⁹ A Lengyel Oktatási Minisztérium 2019. augusztus 21-i rendeletének 7. §-a (134. cikk (2) bekezdés 4. pontjának értelmében a középiskolába történő felvételi eljárás során figyelembe veendő kritériumok egyike lett az általános iskolában vagy az iskolai környezet érdekében végzett önkéntes tevékenységek teljesítése, amiért 3 plusz felvételi pont jár. Ha többen jelentkeznek, mint ahány hely van, ezt a szempontot kell a felvételi esetén elsősorban figyelembe venni. www.gov.pl/attachment/f2aa78b4-b2b6-45f6-a31d-e20ec06e740d, (2023. 03. 18.). A *Nemzeti Önkéntes Stratégia 2021–2030* című dokumentum tervezet szintén szorgalmazza a stratégiai célok között az általános iskolák bevonását (56.).

bencés iskola diákjai közül évente két diák tölt egy évet az iskola falai között csiszolva nyelvtudását. A gimnázium 1998-ban vezette be szociális tanulási programját a magyar oktatási rendszer szerinti 10. évfolyamon, ez egyben az induló középiskolai évfolyam. A 10. évfolyamos tanulók háromhetes szociális gyakorlatot végeznek különböző szociális és egészségügyi intézményekben. A program kiváltó oka volt – a honlapon szereplő ismertető alapján –, hogy *„tudatosan lépjenek fel a posztmodern társadalmunk egyre növekvő individualizmusa ellen.”* A *Compassion* (együttérzés) nevet viselő program célja, hogy a tanulók megismerkedjenek egy szociális intézménnyel, és példamutató módon megtapasztalják az intézményen belülről, tanórán kívüli tanulási környezetben, hogy mit jelent másokkal és másokért szociális szolgálatot végezni. A *Compassion* egy olyan gyakorlat, amelynek elsődleges célja, hogy lehetővé tegye a mások segítségére különösen rászoruló emberekkel való találkozást. A diákok felelős feladatokban vesznek részt; a pusztán nézői szerep („állatkerti hatás”) nem felel meg a szakmai gyakorlat céljának, sokkal inkább: társadalmi érzékenyítés és a megélt szolidaritás –, derül ki a honlapról.

5. *Compassion* diákbeszámolók alapján

A háromhetes gyakorlat kb. 40 helyszíne színes skálán mozog az idősök otthonától a vakok intézetén, kórházakon, onkológiai szakrendelőn, mentális betegeket ellátó központokon át a fogyatékkal élőket foglalkoztató, illetve Caritas nappali melegedő intézményekig. A három hét alatt nincs nappali oktatás, mert ez a gyakorlat a projektalapú oktatás része. A projekt a vallás, a társadalomtudományok és a német nyelv tantárgyakba integráltan valósul meg. A szakmai gyakorlat során a hallgatókat a bevezető szakasz tantárgyait tanító tanárok kísérik. A szervezés egy háromfős projektkoordinációs csoport kezében van, amely az intézményekkel is felveszi a kapcsolatot. A projektet a gimnázium egykori diákjainak egyesülete támogatja anyagilag, a szülői munkaközösség bevonásával. A projekt végén a tanulók beszámolót készítenek élményeikről. A projekt óraszámja tevékenységtől függően változó, de a hétvégéken is tart. Ebből fakadóan intézménytől függően kb. 120-140 órát ölel fel. A program ideje indulásakor még csak 2 hét volt, de a diákok kérésére háromhetesre módosult a későbbiekben.

A diákok először egy lista alapján választják ki az első 5 helyet, hogy hova szeretnének menni, az első és második helyen a választás indokát is megjelölve. A kapott listán szerepelt a helyszín, a tevékenység, és hogy milyen előfeltételei vannak. Például a kórházi szolgálathoz covid elleni beoltottságot volt szükséges előzetesen igazolni. A programot vezető szaktanár a diákok jelentkezései alapján osztja be őket a fogadó helyekre azok kapacitása alapján. A diákok egy bemutatkozó beszélgetés keretei között keresik fel a szolgálat leendő helyszínét: többnyire az első vagy második helyen választott intézmények egyikét. Ez a fajta gyakorlat segíti a diákokat abban is, hogy

tapasztalatot szerezzenek a munka világában szokványos állásinterjúról, illetve segíti, hogy komolyan vegyék, amit csinálnak. A beszélgetés arra is szolgál, hogy a pontos feladatok végzéséhez szükséges felkészítést is megkapják, az iskolában hallgatott szakember előadásán és ehhez kapcsolódó interaktív beszélgetésen felül.

A következő táblázat tartalmazza a gyakorlat felépítését és ütemezését:

Projekt ütemterve: április–október	Megbeszélések és írásbeli megállapodások a tanórán kívüli partnerekkel: fogyatékkal élők intézményei, idősothtonok, kórházak, mozgószolgálatok, speciális iskolák, családi központok stb.
A tanév kezdete	Rövid tájékoztatás a szülők számára az első szülői értekezleten, találkozón.
November	A Compassion létesítményeiről szóló tájékoztató.
December	Órai felkészítés vallás, társadalomtudományok, német tantárgyakból. Bevezető rendezvények: „A fogyatékkal élőkkel való munka” és „A demenciában szenvedő emberekkel való munka” témakörökben (előadók: orvosok és szakemberek). A közegészségügyi osztály higiéniai oktatása a diákok egy részének. Interjú az intézményben (segítő tanárokkal).
Január/február	Elbocsátó istentisztelet az apátsági templomban. A háromhetes szakmai gyakorlat megvalósítása.
Február	A gyakornoki jelentés benyújtása.
Március	Értékelési konferencia (meghívás minden résztvevő és érdeklődő kollégának). A gyakornoki jelentések visszaküldése.

2. táblázat: Szervezeti rács: Szociális gyakorlat – *Compassion* program (Meschede Bencés Gimnázium honlapja alapján, 2023.)

A program felépítése nagyon hasonlít a 9. évfolyamon a Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium és Kollégium Szeretetszolgálatának gyakorlatához, azzal a különbséggel, hogy ott a zárás nem egy írott reflexió és annak visszaküldése, hanem egy élőszóban zajló egyéni élménybeszámoló. Az ütemterv honlapon való megjelenítése erősíti a program pedagógiai tudatosságát. Összevethető a meschedei program a Marseille-ben működő (Projet d’Action Sociale: Szociális Cselekvés Programmal; rövidítése: PAS – mozaikszó, ami ’lépés’-t jelent) és a Waldorf Iskolarendszerben működő háromhetes szociális programmal is (Bodó, 2019, 186–209.). A felsorolt programok 1 éven át tartanak és tanórán kívüli, elsődlegesen szociális tevékenységek. A reflexió jelen van mindkét jezsuita intézményben, hasonló módon. Ugyanakkor a Waldorf-iskolák szociális programjához jobban hasonlít a háromhetes, intenzív megvalósítás tekintetében. Ott is személyes beszámoló születik a végén, míg a 10. évfolyamon zajló Lycée de Provence PAS-programja esetén szintén írásbeli reflexió zárja a programot. A programok célja

hasonló minden esetben: a szociális kompetenciák fejlesztése és a segítő tevékenységekben, együttműködés kapcsán szerzett tapasztalatok megélése és feldolgozása. Külön említésre méltó, hogy ehhez hasonló program a magyar bencés gimnáziumokban nem működik a meglévő diákcsere-kapcsolat ellenére sem.

A felsorolt nemzetközi példák alapján is látszik, hogy az ilyen típusú szociális és munkatapasztalat-fókuszú programok hasznossága megkérdőjelezhetetlen,¹⁰ ugyanakkor az állami iskolák IKSZ-programjai tevékenységi körük tekintetében is nagyon különbözőek lehetnek. A meschedei program arra jó példa, hogy a rendszeres, intenzív, személyközi tevékenység növeli a pedagógiai hatásfokot.

Irodalomjegyzék

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről közösségi szolgálatra vonatkozó részerei 20/2012. EMMI rendelet 133.§
- Assisi Szent Ferenc perugai legenda <http://ofm.ro/kolozsvariferencesek/perugiai>
- Bodó Márton (2014). A közösségi szolgálat 2011-es bevezetése és tanulságai. In Új Pedagógiai Szemle, 3–4. szám. 2014. 47–68.
- Bodó Márton (2019). Esettanulmány a marseille-i Lycée de Provence Szociális Cselekvés programjáról In Szociálpedagógia 2019/13, 186–210.
- Bodó Márton (2010). Gondolatok az értékelvű vizsgáról In Mester és tanítvány, 2010 február 25. szám 57–64.
- Dorner László (2019). A serdülő- és ifjúkori önkéntességgel kapcsolatos tapasztalatok empirikus vizsgálata. In Új Pedagógiai Szemle. 2019/1–2., 23–45.
- Furco Andrew (1996). „Service-learning: A Balanced Approach to Experiential Education.” <https://digitalcommons.unomaha.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1104&context=slceslgen> (2023. 04. 09.) magyarul Kiss Anna fordításában In Szolgálati tanulás. A tapasztalaton alapuló oktatás kiegyensúlyozott megközelítése, Szociálpedagógia 2019/13, 5–13.
- Gottfried Adam (2008). Diakóniai-szociális tanulás: Egy új koncepció eredete, jellege és távlatai. In Lelkipásztor, 83. 12. sz. 442–451. https://archiv.lutheran.hu/teologia/gottfried-adam-diakoniai-szocialis-tanulas-2013-egy-uj-koncepcio-eredete-jellege-es-tavlatai/files/adam_cikk_2011jun09.pdf (2023. 03. 25.)
- Gyorgyovich Miklós, Menich Dóra, Simon Nikolett, Kollár Dávid & Szodorai Dóra (szerk.) (2018): Önkéntesség Magyarországon. Századvég.
- Idigoras, José Ignacio Tellechea (2022). Egyedül, gyalog – Loyolai Szent Ignác élete. Jezsuita kiadó, 127.
- Juhász Orchidea (2022). Service learning: a tanulási célú közösségi szolgálat. Egy útkereső reflexiói. In Új Pedagógiai Szemle. 2022/11–12. 5–16.

¹⁰ Hasonló programot vezetett be néhány egyházi fenntartású gimnázium Ausztriában is.

Lásd: <https://www.st.ursula-wien.at/AHS/index.php/ahs-gymnasium/was-wir-anbieten/schulprojekte-sport-sprachreisen/26-compassion-soziale-verantwortung-lernen-soziale-verantwortung-lernen> (2023. 04. 10.)

- Karlowitz-Juhász Orchidea (2014). Pedro Arrupe és a „másokért élő ember” eszménye, *Zempléni Múza*, 14. évfolyam 4. szám (2014 tél) 5–11.
- Lengyel Oktatási Minisztérium 2019. augusztus 21-i rendeletének 7. §-a (134. cikk (2) bekezdés 4. pontja: www.gov.pl/attachment/f2aa78b4-b2b6-45f6-a31d-e20ec06e740d (2023. 03. 18.).
- Markos Valéria (2021). Kik a nyertesei az iskolai közösségi szolgálatnak? – az iskolai közösségi szolgálat iránti pozitív attitűdöket befolyásoló tényezők vizsgálata, In *Önkéntes Szemle*, 1. évfolyam, 1. szám, 69–82.
- Markos Valéria (2016). Közösségi szolgálat vagy önkéntesség? In *Educatio*, 2016/3, 444–450.
- Meschedei Compassion program (2023) <https://gymn-benedictinum.de/index.php/wiroeffnen-uns/21-compassion> (2023. 04. 07.)
- Nagy Ádám & Trencsényi László (2012). Szocializációs közegek a változó társadalomban, ISZT Alapítvány, 2012.
- Nárai Márta & Balázné Mátyus Barbara (2022). Társadalmi érzékenyítés és önkéntességre motiválás – az iskolai közösségi szolgálat tapasztalatai a fogadószervezetek oldaláról. In *Az önkéntesség színei*, szerk. Nárai Márta & Tóbiás László, Gyerekradicsom Alapítvány. 105–130.
- Nemzeti Önkéntes Stratégia 2021–2030 tervezet (2021). <https://eta-szov.hu/2021/04/12/nemzeti-onkent-es-strategia-2021-2030-online-tarsadalmi-konzultacio/>
- Report from mapping of the educational situation in the Central and Eastern European region with focus on service-learning. (2019). Brozmanova Gregorova, Alžbet-Bariakova Zuzana; Kubišova Ľuboslava, Murray Svidroňova, Maria & Šolcova, Jana, CLAYSS, Centro Latinoamericano de Aprendizaje y Servicio Solidario, Latin-American Center for Service-Learning, Buenos Aires.
- Sárosi Tünde (2019). Polgári Szolgálat Franciaországban, *Szociálpedagógia* 2019/13, 36–57.
- Sárosi Tünde (2022). Az iskolai közösségi szolgálat pedagógiai elemei és szerepe a személyiségfejlődésben, doktori értekezés, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Neveléstudományi Doktori Iskola.
- Szent Ferenc Perugai legenda <http://ofm.ro/kolozsvariferencesek/perugiai>
- Szent Ursula Gimnázium programja (2023). <https://www.st.ursula-wien.at/AHS/index.php/ahs-gymnasium/was-wir-anbieten/schulprojekte-sport-sprachreisen/26-compassion-soziale-verantwortung-lernen> (2023. 04. 10.)